

Gerardus Johannes Augustinus Lukassen

Hij werd geboren op 1 september 1929 in Groningen als de oudste zoon in een goed katholiek gezin van elf kinderen. Zijn vader was kleermaker bij een confectiezaak en in slappe tijden afen toe werkeloos. Ze hadden het niet breed, maar ze konden rondkomen, want vader én moeder werkten dag en nacht.

Hij werd misdienaar en keek hoog op tegen de geestelijken, die hij mocht bijstaan. "Dat wil ik later ook," dacht hij. Vooral een pater-missionaris uit de Goudkust (Ghana), die in verband met de inmiddels uitgebroken oorlog niet meer terug kon, maakte diepe indruk. Niet vanwege zijn preken, maar vooral door de opwindende verhalen die hij na afloop van de diensten de misdienaartjes vertelde. Ze zagen in hem een soort woudloper, een avonturier, die in dienst van God de grootste ontberingen doorstond.

Deze twee aspecten, het geestelijke en het avontuurlijke, brachten hem tot de overtuiging missionaris te willen worden. "Onze lieve Heer heeft gebruikgemaakt van mijn hang naar avontuur!", zegt hij nu in 1995. Hij ging in 1943 naar het seminarie van de sociëteit voor Afrikaanse Missiën in Sint Michielsgestel. Zijn vader kon dat uiteraard niet betalen, maar dankzij de pastoor werden enkele bemiddelde parochianen bereid gevonden anoniem het benodigde studiegeld beschikbaar te stellen. Na de invasie van de geallieerden in Normandië werd het seminarie gesloten en keerde hij terug naar Groningen. Hij volgde tijdelijk lessen aan een noodseminarie van de paters jezuïeten en kreeg daar van enkele theologiestudenten onderricht in klassieke talen. Maar het was een verloren jaar! Gelukkig kon hij in juni 1945 met een vrachtauto meereiden naar het zuiden en zo kwam hij weer in Sint-Michielsgestel terecht.

Hij studeerde verder, maar 't werd niet gemakkelijk. Langzamerhand brak met het klimmen der jaren het besef door dat er heel wat aan zijn beslissing vastzat. Hem werd voorgehouden, dat hij zich aan allerlei regels te houden had en met name in de omgang met meisjes zeer voorzichtig moest zijn. Dansen bijvoorbeeld was letterlijk uit den boze. Er werd op een subtiele manier controle op zijn

gedrag uitgeoefend; van de parochianen via de pastoor naar het seminarie. Veel jongens raakten in ernstige gewetensnood en velen haakten af. Van de veertig seminaristen in 1943 deden er tenslotte in 1950 acht eindexamen.

Heilige roeping

Hij echter zette door; hij had de grote keuze gemaakt. 't Raakte hem wel dat zo velen van zijn studiegenoten zich bedachten, maar hij respecteerde hun besluit. Voor hem was zo'n houding onbestaanbaar. Het vaste voornemen was een heilige roeping geworden.

Acht geslaagde seminaristen lieten zich inschrijven bij het Groot-Seminarie van de Sociëteit te Aalbeek bij Valkenburg, speciaal gericht op de vorming van missionarissen voor de Goudkust. Theologie was uiteraard hoofdvak, maar ook aan Engels, de voertaal van de voormalige kolonie, werd veel aandacht besteed. Nog twee medestudenten vielen bij nader inzien af.

Op 16 juli 1956 werd Gerardus Johannes Augustinus Lukassen in de kerk van Nuth bij Aalbeek tot priester gewijd! Op 14 april 1995, bijna negenendertig jaar later, zit ik tegenover hem in de ruime woonkamer van zijn pastorie. Tegenover pastoor Lukassen van de Sint-Wilibrordusparochie in Coevorden. Een wat kalende, gedrongen man in een wollen slipover met overhemd en stropdas. Vriendelijke bruine ogen achter brilleglazen, een gemoedelijke prater; een man met levenservaring.

Hoe onderging u de priesterwijding?

"Als een huwelijk, een beslissing voor het leven. Op zo'n ogenblik gaat alles over je heen, ook al omdat je precies weet wat er gaat gebeuren. Maar 't raakte me wel. Wat mij het meest bijgebleven is, was de gedachte: 'Ziezo, nu ben ik er!' En de andere dag. Mijn eerste mis in de kapel van 't Groot-Seminarie!"

Wanneer werd u uitgezonden?

"Eerst kwam de landelijke overste, de provinciaal, je je bestemming meedelen. Er bleken gekwalificeerde mensen nodig te zijn, die zouden gaan doceren. Een van ons zessen

moest naar Rome om theologie te studeren, een ander naar Londen voor een voortgezette studie Engels en een derde kreeg tot taak in Nederland nieuwe studenten te recruterén. Wij bleven met ons drieën over om naar de Goudkust te gaan. 'Oh felix stupiditas', -oh gelukkige domheid- zeiden we tegen elkaar, toen we buiten stonden. Wij voelden ons de uitverkorenen. De andere drie waren duidelijk teleurgesteld, maar de provinciaal had beslist en wij hadden te gehoorzamen.

Eind september 1956 gingen we aan boord van de Nigero, een vrachtschip met passagiersaccommodatie van de Holland-West-Afrika. We droegen alle drie nog ons zwarte priesterpak met boordje. Ter hoogte van de Canarische eilanden mochten we dat verwisselen voor een 'kaki' korte broek en dito shirt. Dat was een bevrijding en niet alleen omdat het warm werd. We hadden immers jarenlang in 't zwart gelopen!"

Coast en Gerard naar de Volta Region!" Dat was het dan. De Volta Region was de minst ontwikkelde streek, omdat het mandaatgebied was, tijdens de Eerste Wereldoorlog veroverd op de Duitsers. Hier gingen de ruwe bonken, die tegen een stootje konden, over 't algemeen naar toe. De overste had kennelijk hoge verwachtingen van mij.

Tot Pasen kregen we nog de tijd om de taal van het aangewezen gebied te leren. Ik had daarvoor de beschikking over een grammatica en een woordenboek, die samengesteld waren door een Duitse zendeling. Er waren geen uitspraakregels bij en ik leerde het onze Vader en het weesgegroet uit mijn hoofd. Op hoop van zegen, want ik wist al dat woorden met verschillende toonhoogte uitgesproken heel andere betekenissen hadden. Later hoorde ik van een pastoor die dacht de taal goed onder de knie te hebben, maar een groot deel van zijn preek verkeerd uitsprak. Als hij het had over

Ingehuldigd
tot chieft
onder de
naam Nana
Omampe I
(Hij, die de
stad lief
heeft).

Wanneer kwam u aan?

"Midden oktober. We werden eerst ondergebracht in het huis van de overste in Winneba. Daar zie je de Hollandse invloed weer. De Goudkust was immers oorspronkelijk een Nederlandse kolonie en Winneba is rechtstreeks afgeleid van Windebaai.

Tot begin december woonden we hier om te acclimatiseren. Toen zei de overste: "Het wordt tijd dat we jullie je plaats aanwijzen! Nou Kees, ik dacht, ga jij maar naar Koemasi (Centraal Ghana); Jan, jij gaat naar Cape

het 'Heilig Hart van Jezus' lachten de beminde gelovigen zich een ongeluk, omdat dit bij zijn uitspraak 'niets' betekende. Toen ik dan eindelijk op mijn bestemming kwam, ben ik eerst naar school naar de eerste klas gegaan, waar de kinderen lezen leerden. Ik zat erbij en oefende mee en op die manier leerde ik de taal nog beter dan mijn pastoor."

Uw pastoor?

"Ja, ik werd daar kapelaan. De parochie bestond uit een centrale plaats met twaalf bui-

"Het evangelie moet gebracht worden, hoe en waar dan ook".

(Foto: Gerrit Boer.)

tendorpen. De pastoor bleef thuis en de kape-
laan ging 'op trek'. Met 'lorries', dat waren
vrachtwagens, die de verbindingen tussen de
verschillende dorpen onderhielden en die op
de marktterreinen hun halteplaatsen hadden.
Ik mocht als priester altijd in de cabine zitten,
meestal met een uitverkoren inlandse schone.
Daar werden door de passagiers in de laadbak
nogal eens ongezouten opmerkingen over ge-
maakt. Ze dachten dat ik ze toch niet verstond
en ik hoorde het meestal in stilte vergenoegd
aan. Eén keer werd het me toch te gortig en

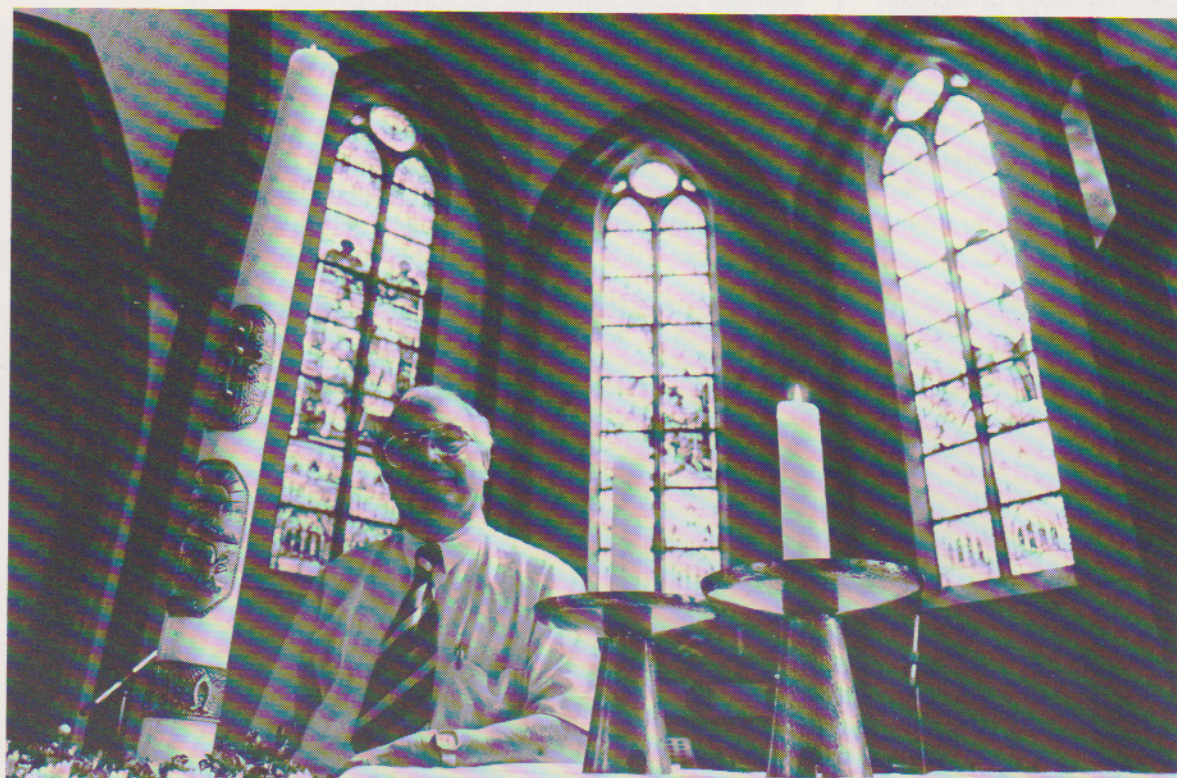
oppassen. Alle missies beschikten over een re-
servoir met regenwater, dat voor het gebruik
altijd gefilterd werd. Op trek nam ik altijd een
draagbaar filter mee."

Wat was uw taak in de buitendorpen?

"In de eerste plaats de verkondiging. En
dan 's avonds de biecht horen en de andere dag
de communie uitreiken."

Wanneer ging u terug?

"Na vijf jaar,
met verlof, voor
een half jaar.
Dat had je ook
wel nodig. De
Goudkust was
inmiddels zelf-
standig gewor-
den en heette nu
Ghana. In Ne-
derland kreeg ik
eerst een stren-
ge tropische
keuring. Als je
niet in orde was,
werd je onmid-
dellijk doorge-
stuurd naar het
Sint-Francis-
cus-ziekenhuis
in Rotterdam.
Toen ik mijn fa-
milie terugzag
in Groningen,
herkende ik ver-

toen riep ik naar achter: "En stop nou maar!"
't Werd muisstil en dat is het ook de hele ver-
dere rit gebleven."

Waar was u 't meest van onder de indruk?

"Van de manier waarop het eten werd
klaargemaakt. Ik was zo onverstandig om de
eerste keer, toen het wat lang duurde, eens bij
het koken te gaan kijken. Ik schrok zo van de
smerige toestanden, dat ik geen hap door mijn
keel kon krijgen. 'k Heb 's avonds alleen wat
brood gegeten. Toen ik terugkwam zei de pas-
toor: "Je moet ook nooit in de keuken gaan kij-
ken!" Daar heb ik me maar aan gehouden en
'k heb verder altijd heerlijk gegeten."

Wat kreeg u dan?

"Rijst, mais, yamwortels, cassave, zoete
aardappels, kip en vis. De Ghanese koks kon-
den de maaltijden altijd op zoveel manieren
klaarmaken, dat 't steeds weer een verrassing
was. Met het drinken van water moest je wel

schillende zusters en broers niet meer. Vooral
mijn jongste broer, die achttien jaar jonger is,
was enorm veranderd. Begin 1962 vertrok ik
weer naar Ghana. Ik werd nu zelfstandig pas-
toor."

Een promotie dus?

"Ja en nee. Ik stond er namelijk helemaal
alleen voor. Met twintig buitendorpen! Maar
ik had gelukkig wel de beschikking over een
eigen auto. De eigen opleiding van Ghanese
priesters had inmiddels al verschillende gees-
telijken afgeleverd, maar er waren er nog lang
niet genoeg. Eind 1966 ging ik voor de tweede
keer met verlof en het jaar daarop werd ik pas-
toor in Jasikan, een middelgrote plaats met
zesentwintig buitendorpen. Daar ben ik ge-
bleven."

Waarom?

"Omdat 't me toegestaan werd en omdat het
me er geweldig beviel. Naast de pastorale zorg

kwamen er nu ook andere taken op me af. In alle dorpen waren inmiddels katholieke scholen gesticht, die door de staat betaald werden. De plaatselijke pastoor werd belast met de overhandiging van de salarissen. Dat ging als volgt. Op de vastgestelde betaaldag nam ik 's morgens het geld in bundeltjes op bij de plaatselijke bank en daarna verschenen alle hoofdonderwijzers in de pastorie. Het was voor hen een dagje uit en dus bleven ze uren zitten. Tegen de middag werd een onderwijzeres, die speciaal daarvoor meegekomen was, de keukens ingestuurd om het eten klaar te maken. Ze kreeg opdracht en gehoorzaamde; zo simpel was dat.

De zorg werd steeds meer materieel, want ook het toezicht op het onderhoud van de scholen berustte bij de pastoor. Ik bouwde in Jasikan ook een nieuwe kerk, die inmiddels tot kathedraal (bisschopskerk) verheven is. Ook bij de organisatie van het bestuur en bij het treffen van noodzakelijke voorzieningen in de steeds groeiende stad werd mijn hulp voortdurend ingeroepen.

Aan de pastorale zorg werd door mij steeds minder aandacht besteed, omdat er voortdurend meer Ghanese priesters kwamen. Nu was het toch altijd al zo dat heel veel zaken traditioneel door de mensen zelf geregeld werden. Moeilijkheden lost men vaak in familieverband op en ook bij de stervensbegeleiding spelen verwanten,

vrienden en burens een belangrijke rol. Ik werd vaak alleen geroepen voor het toedienen van de laatste genademiddelen. Ziekenbezoeken deed ik wel veel, omdat de meeste familieleden overdag afwezig zijn.

In 1983 ben ik uit vrije wil als missionaris uit Ghana vertrokken. Mijn werk was voltooid. Ik was niet meer nodig, want er waren nu genoeg Ghanese priesters. Het moest hun eigen Afrikaanse Kerk worden, onder eigen verantwoordelijkheid en met een eigen eredienst. Dat doel was bereikt."

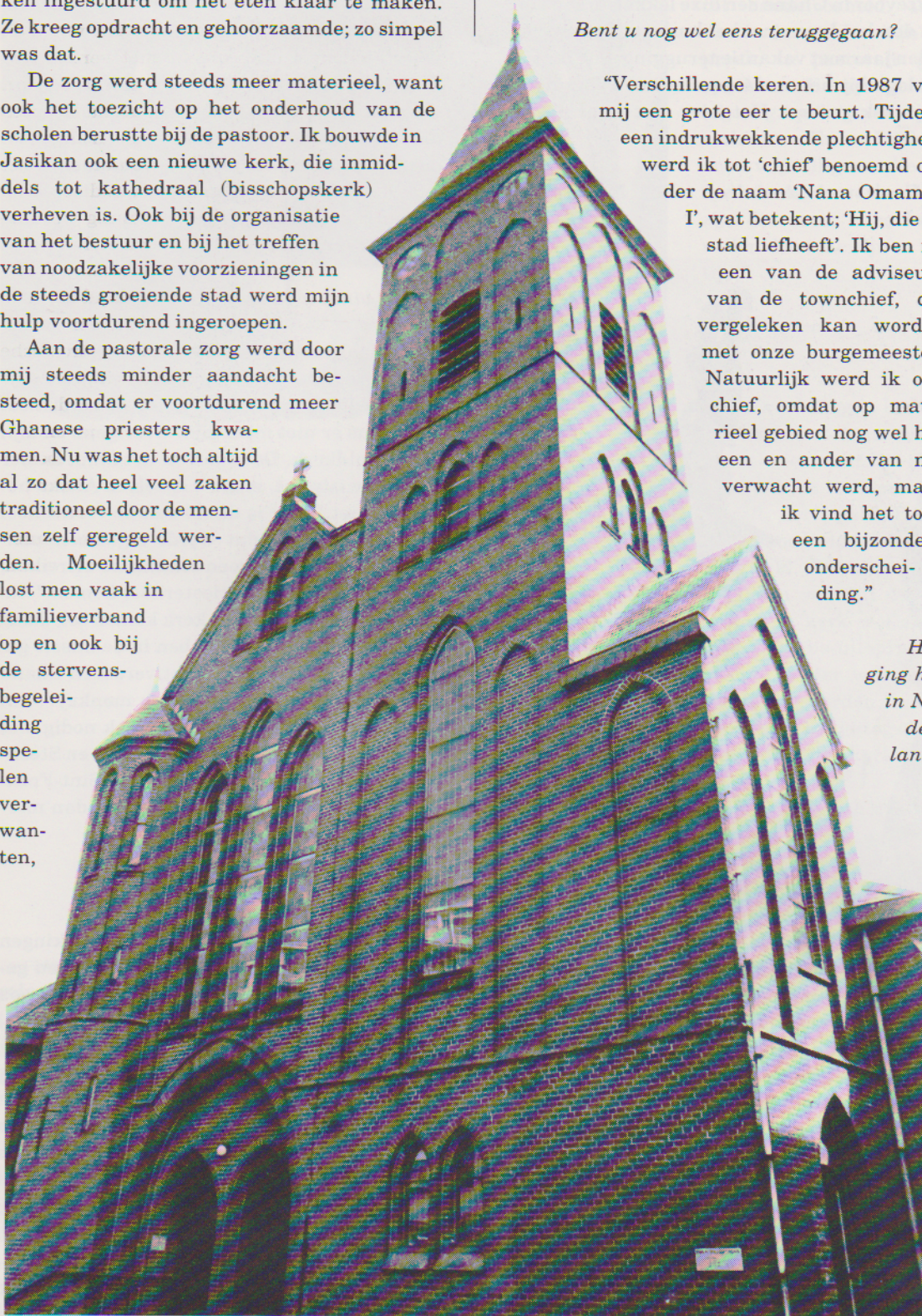
Bent u nog wel eens teruggegaan?

"Verschillende keren. In 1987 viel mij een grote eer te beurt. Tijdens een indrukwekkende plechtigheid werd ik tot 'chief' benoemd onder de naam 'Nana Omampe I', wat betekent; 'Hij, die de stad liefheeft'. Ik ben nu een van de adviseurs van de townchief, die vergeleken kan worden met onze burgemeester. Natuurlijk werd ik ook chief, omdat op materieel gebied nog wel het een en ander van mij verwacht werd, maar ik vind het toch een bijzondere onderscheiding."

Hoe ging het in Nederland?

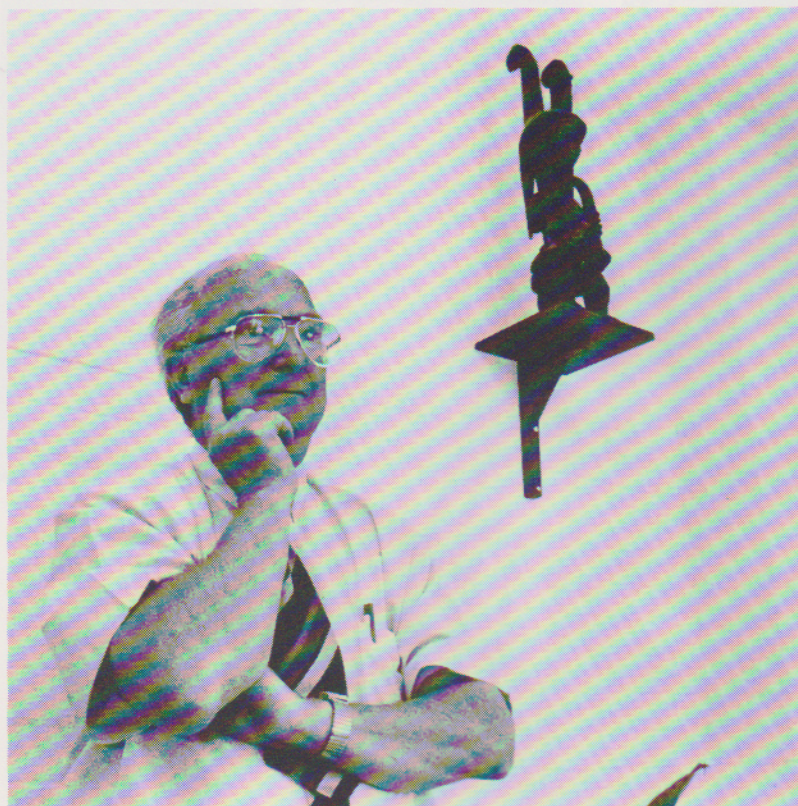
◀ De Sint Willebrordus kerk in Coevorden. "Leegloop gelukkig in geringe mate".

(Foto: Gerrit Boer.)

Terug naar
Nederland,
"Eigenlijk
een cultuur-
schok".

(Foto: Gerrit Boer.)

"Ik zou eerst belast worden met het apostolaat onder Ghanezen in De Bijlmer. Dat bleek echter nog niet mogelijk. Op eigen verzoek kon ik toen in het bisdom Groningen gaan werken. In 1984 werd ik pastoor in Coevorden."

Dat was een hele overgang, neem ik aan.

"t Was eigenlijk een cultuurschok. Ik weet nog best, dat ik het in een van mijn eerste preken over de reclame van Kitekat had. Over de welvaart in Nederland die zo groot is, dat ons kattevoer in Ghana een luxe lekkernij zou zijn. En dan het leven met het horloge! Toen ik verleden jaar met vakantie terugging, heb ik mijn horloge bij het verlaten van het vliegtuig in mijn zak gestopt. Het is er niet meer uit geweest!"

Er is veel veranderd in de Nederlandse Kerk.

"Ja, er wordt bijvoorbeeld nooit meer gebiecht. Het onthouden van vlees op vrijdag wordt ook maar mondjesmaat in ere gehouden. Voor mij is dat nog heel normaal. Ik zie het als een goede gewoonte en ik lust ook nog heel graag vis. 't Is niet zo belangrijk. Het is meer een levenshouding om jezelf in de hand te houden."

Loopt uw kerk ook leeg?

"Gelukkig in geringe mate. We proberen er van alles aan te doen, maar 't lukt niet helemaal. Er is een groot aanbod van verschillen-

de diensten. Jongerendiensten met een jongerenkoor, gezinsdiensten met een kinderkoor, vesperdiensten, traditionele diensten met het grote parochiekoor, dat ook nog gesplitst kan worden in een rouw- en een trouwkoor. Heel veel vrijwilligers steunen ons werk, maar desondanks...! Je moet er vrede mee hebben.

Eigenlijk is het ook geen verarming. Eerder een verrijking. Vroeger gingen de mensen naar de kerk omdat het zo hoorde of omdat het moest of om elkaar weer eens te zien. Nu gaan ze omdat ze dat willen. Gelukkig is het ook niet zo dat mensen die niet meer in de kerk komen, ook niet bij de kerk willen horen. En och, de meesten komen toch eens bij mij terecht.

De eigen beslissing moet gerespecteerd worden. 'k Heb wel eens moeite met doopouders en trouwparen, die nooit ergens aan meedoen. Wat is de waarde van de afgelegde belofte dan? Eén ding moet echter altijd voorop staan. Het evangelie moet gebracht worden, hoe en waar dan ook!"

Wat vindt u van getrouwde pastoors?

"t Maakt mij geen moer uit of ze wel of niet getrouwd zijn. Ik zou opheffing van het celibaat alleen maar toejuichen, maar ja dan moet deze paus er niet meer zijn. Overigens we zijn een wereldkerk. De vrouw in het ambt is hier nu een twistpunt, maar 't speelt in Afrika helemaal niet. Daar is de rol van de vrouw heel ondergeschikt en dat wordt algemeen aanvaard. Ze mag zelfs geen communie uitreiken; zelfs nog niet op het priesterkoor komen."

"Veranderingen in de kerk komen ook daarom langzaam op gang. Ik ben in de missie geweest en heb daar leren relativeren. In Ghana zeggen ze: 'Slowly slowly catch monkey!' - alles op zijn tijd. Dat heb ik hier ook nodig met mijn werk in de parochies Coevorden en Steenwijksmoer en het verzorgingshuis Sint-Franciscus. Wat vandaag niet kan, moet dan morgen maar!"

Hebt u zelf ooit willen trouwen?

"Iedere staat heeft zijn eigen beperkingen en 't huwelijk zit er voor mij niet in. Een getrouwde pastor heeft een klankbord. Dat mis ik wel. Als ik thuiskom in mijn lege pastorie, ga ik wel eens voor de spiegel staan en dan zeg ik hardop: "Je bent welkom!" Maar gelukkig heb ik wel altijd mensen om mij heen."

Hoe is uw houding tegenover abortus?

"Ik ben sowieso tegen abortus, hoewel ik persoonlijke beslissingen van mensen nooit zal veroordelen. Aktieve euthanasie is hetzelfde als abortus. Het lijden hoort bij het mens zijn, dat moet je niet uit de weg gaan.

Ook pijn, maar die kan bestreden worden met middelen die God ons heeft gegeven. Die moet je dus gebruiken."

Wat vindt u van samenwonen voor het huwelijk?

"Daar heb ik geen problemen mee. Alle morele wetten en maatschappelijke regels zijn later, in de loop der eeuwen, in- en vastgesteld. Ik ben trouwens wel tegen samenwonen als er geen serieuze plannen voor een huwelijk zijn, als er sprake is van losse probeersels. In Ghana zei men zelfs: "Zegen nooit een huwelijk in als er geen kind is, want er komt binnen de kortste keren een tweede vrouw!"

Er is toch wel erg veel vrijheid in Nederland.

"Ja, er wordt zoveel op jongeren en ouderen losgelaten, dat ze geen keus meer kunnen ma-

ken. Dat ze niet meer weten, waar hun beperkingen horen te liggen. Natuurlijk is er ondanks dat toch nog een groot aantal jonge mensen dat zich aan regels wil houden, maar de sfeer verziekt veel."

Kan de kerk hierin nog wel een rol spelen?

"We moeten de mensen bewust maken dat onbeperkte vrijheid voert tot bandeloosheid. Dat kan in de catechese, in de preek, in pastorale gesprekken. Er zijn gelukkig nog veel trouwe parochianen. En we hebben onze vrijwilligers, die zo met de kerk verbonden zijn dat ze er alles voor willen doen. Ze zijn er altijd!"

Wat vindt u van de paus?

"In veel dingen ben ik het niet met hem eens. Vooral niet waar het zijn persoonlijke uitspraken betreft. Op 't gebied van voorbehoedmiddelen bijvoorbeeld. Als ik precies zou doen wat hij wilde, kon ik de kerk wel sluiten. Concilie-uitspraken moeten echter wel gerespecteerd worden, want zij vormen het gezagsfundament van de kerk."

Wat betekent het geloof voor u?

"Voor mij betekent het heel veel en ik hoop, dat ik in dit opzicht voor veel mensen betekenis heb gehad en nog heb!"

Pastoor Lukassen heeft zojuist een splinternieuwe pastorie betrokken. Het huis staat op de hoek van de pastorietaan, die door wereldlijke woningbouwactiviteiten meer dan gehalveerd is. Toen hij zijn nieuwe woning betrok, zei een der parochianen tegen hem: "Nu kunt u hier echt niet meer weg!" Waarschijnlijk wil Gerardus Johannes Augustinus Lukassen dat ook niet meer. Hij is hier bezig met een tweede carrière, een tweede missieopdracht. Hij is hier op zijn plaats. □

◀
"Vroeger gingen de mensen naar de kerk, omdat het zo hoorde. Nu, omdat ze dat willen".

(Foto: Gerrit Boer.)